

**Столяр С. О.,**

здобувач вищої освіти за освітньо-науковою програмою «Спеціальна освіта»,  
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»,  
м. Київ (Україна)

**Гладуш В. А.,**

доктор педагогічних наук, професор,  
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»,  
м. Київ (Україна)

## **ІЗОТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ**

**Анотація.** У статті звертається увага на особливості використання ізотерапії як ефективного методу розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення. Висвітлено основні позитивні моменти в запровадженні практики використання нетрадиційних засобів зображувальної діяльності в роботі з зазначеною категорією дітей. Визначено, що застосування ізотерапевтичних технік сприяє розвитку психічних процесів, емоційно-вольової сфери дошкільників.

**Ключові слова:** пізнавальна активність, ізотерапія, арт-терапія, дошкільний вік, загальний недорозвиток мовлення.

## **ИЗОТЕРАПИЯ КАК СПОСОБ РАЗВИТИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ ДОШКОЛЬНИКОВ**

**Аннотация.** В статье обращается внимание на особенности использования изотерапии как эффективного метода развития познавательной активности детей дошкольного возраста с общим недоразвитием речи. Выделены основные положительные моменты у внедрении практики использования нетрадиционных способов изобразительной деятельности в работе с указанной категорией детей. Определено, что применение изотерапевтических техник способствует развитию психических процессов, эмоционально-волевой сферы дошкольников.

**Ключевые слова:** познавательная активность, изотерапия, арт-терапия, дошкольный возраст, общее недоразвитие речи.

## **ISOTHERAPY AS A MEANS OF DEVELOPING THE COGNITIVE ACTIVITY OF PRESCHOOLERS**

**Abstract.** The article pays attention to the peculiarities of the use of visual art therapy as an effective method of developing cognitive activity of pre-schoolers with general speech underdevelopment. The main positive points in the introduction of the practice of using non-traditional means of figurative activity while working with the children of this category are highlighted here. It was detected that the using of visual art therapy techniques facilitates the development of mental processes, emotional-volitional sphere of pre-schoolers.

**Key words:** cognitive activity, isotherapy, art-therapy, preschool age, general underdevelopment of speech.

**Постановка проблеми.** На сучасному етапі розвитку освітнього процесу дошкільний вік вважається унікальним періодом розвитку дитини, становлення її, як особистості. Одним з головних чинників особистісного розвитку дошкільника є пізнавальна активність, яка є ваговою умовою формування інтелектуальних якостей особистості, сприяє розширенню світогляду, стимулюванню та збагаченню комунікативних навичок, засвоєнню дитиною культурного досвіду людства.

Світові інклюзивні тенденції, спрямовані на демократизацію та гуманізацію освітнього простору сприяють тому, що наразі всі діти, зокрема і ті, які мають складні порушення мовленнєвого розвитку залучаються до навчання в закладах загальної освіти, і, передусім, їх найпершої ланки – закладів дошкільної освіти, що спонукає до пошуку та застосування нових нестандартних форм, методів та засобів розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного віку.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Під впливом мовленнєвого порушення часто виникає низка вторинних відхилень, що має своє відображення в подальшому розвитку дитини. Питання пошуку ефективних шляхів розвитку пізнавальної активності дошкільників, зокрема тих, які мають тяжкі порушення мовлення, має особливе значення, оскільки прагнення до пізнання позначається на формуванні всього психічного життя дитини.

Сутність поняття «пізнавальна активність» пов'язана з визначенням активності і відображає готовність дитини до пізнання навколишнього світу, здатність до цілеспрямованої діяльності. Питання розвитку пізнавальної

активності дітей дошкільного віку стали предметом вивчення Д. Б. Богоявленської, Л. А. Венгер, А. З. Зак, Ю. М. Кулюткіна, О. М. Матюшкіна, К. Й. Щербакової. Такі науковці в галузі педагогіки та психології як Л. В. Буркова, О. Л. Кононко, С. О. Ладивір, Б. В. Мухацька, Т. А. Ткачук вказують на необхідність спрямування процесу пізнавальної діяльності через розвиток образних форм пізнання світу шляхом включення дітей в нетрадиційні форми діяльності.

Л. І. Аксьонова, О. В. Боровик, Л. С. Виготський, О. П. Гаврілушкіна, В. П. Кашенко, А. А. Колупаєва, Л. М. Руденко, Т. В. Скрипник, М. В. Федоренко, О. В. Чеботарьова, М. К. Шеремет досліджували вплив ролі мистецтва та застосування арт-технологій як засобів психологічної корекції в роботі з дітьми, що мають особливі освітні потреби.

Проте, на нашу думку, питанню розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення засобами ізотерапії приділено не достатньо уваги. Тому ця проблема є актуальною та потребує подальшого вивчення.

**Мета** статті полягає в аналізі особливостей використання ізотерапії як ефективного методу розвитку пізнавальної активності дошкільників із загальним недорозвитком мовлення.

**Виклад основного матеріалу.** Серед дітей з порушеннями психофізичного розвитку важливою категорією для теоретико-практичного вивчення є діти, які мають тяжкі порушення мовлення, оскільки вони є найчисельнішою групою. Особливості їх психічного розвитку впливають на всі сфери розвитку особистості дитини, в тому числі й пізнавальну.

Своєрідного розвитку в них набувають психічні процеси. Сприймання характеризується вузькістю, інактивністю, фрагментарністю, уповільненістю. Пам'ять вирізняється низькою продуктивністю запам'ятовування, особливо слухового. Увага характеризується нестійкістю, спостерігаються труднощі з її концентрацією, властивий низький рівень довільності. Рівень інтелекту зазвичай відповідає нормі, або наближений до норми, проте відмічається

сповільнення темпу мисленнєвих процесів, відставання в розвитку словесно-логічного мислення. Дітям із загальним недорозвитком мовлення властива збідненість уяви, через нечіткі уявлення про образи предметів у дітей, завдання, які вимагають творчого підходу викликають труднощі [3].

Недорозвиток вищих психічних функцій у дітей з загальним недорозвитком мовлення впливає також на розвиток емоційно-вольової сфери, сприяє розвитку сором'язливості та нерішучості, замкнутості, проявів негативізму, прагненню до уникнення труднощів [10].

До питання форм і методів навчання та виховання дітей з порушеннями мовлення системно почали підходити на початку 1960-х рр. Зокрема, «...проблематикою виправлення мовленнєвих вад займалися такі науковці і практики як І.Й. Дьоміна, М.А. Савченко, М.В. Рождественська, Є.Ф. Соботович, досягнення яких і сьогодні не втратили і актуальності, і практичної значимості ...» [4]

Проте, сьогодні стає необхідним також вивчення дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку та пошуку й запровадження творчих і нестандартних засобів впливу на активізацію внутрішнього потенціалу дитини, її активності, з урахуванням особливостей психофізичного розвитку.

Дослідники в галузі педагогіки та психології наголошують на тому, що процес організації пізнавальної діяльності дошкільнят має опиратися на розвиток образних форм сприйняття дитиною оточуючого світу. Серед загальних форм роботи, які сприяють мовленнєвому розвитку, підвищенню пізнавальної активності дітей з мовленнєвими порушеннями є арт-терапевтичні технології. Арт-терапія є напрямком в психотерапії та психологічній корекції, спрямована на корекцію та розвиток психічних процесів дітей з особливими освітніми потребами через образотворчу діяльність та мистецтво [6].

Такі автори, як О. І. Копитін, М. В. Кисельова в своїх дослідженнях показують ефективність застосування арт-терапевтичних методів для дітей з порушеннями психофізичного розвитку. Ізотерапія – психокорекція засобами

зображувальної діяльності (малювання, ліплення тощо), один з найпоширеніших різновидів арт-терапії (Г. В. Бурковський, Р. Б. Хайкін, А. І. Захаров). Вченими доведено, що використання засобів зображувальної діяльності сприяє підвищенню пізнавальної та мовленнєвої активності дітей, розвитку пізнавальних інтересів [4].

Використання технік ізотерапії має позитивний відгук з боку емоційної сфери дитини, сприяє створенню атмосфери довіри та терпимості, допомагає в боротьбі з апатією та безініціативністю.

У процесі зображувальної діяльності відбувається залучення до роботи обох півкуль головного мозку, активізується конкретно-образне та абстрактно-логічне мислення, діти вчаться користуватися різними зображувальними техніками, зокрема такими, як: малювання з використанням різноманітних шаблонів, трафаретів, природних матеріалів; створення образів з допомогою пластиліну та додаткових матеріалів; «малювання долоньками», «пальчикове малювання»; різноманітні ігри з фарбою (кляксографія); малювання акварелями по мокрому аркуші паперу; об'ємні аплікації; колажі тощо [4].

Зазвичай дошкільники схильні до репродуктивної діяльності, творча активність передбачає прагнення дитини до самостійного набуття знань, їх застосування в різних видах діяльності, оволодінні новими способами розв'язання нестандартних ситуацій, що пов'язано з творчою діяльністю. Тому наявність елементів творчості можна вважати найвищим ступенем прояву пізнавальної активності [8].

Використання в роботі з дітьми з мовленнєвими порушеннями різного зображувального матеріалу сприяє їх сенсорному розвитку. В процесі роботи з різноманітними матеріалами, застосовуючи їх в новій, незвичній для дитини формі (створення відбитків долонею, пальчиками, різноманітними природними матеріалами) створюються передумови для розвитку пізнавальної потреби дитини, пробудження інтересу до цілеспрямованої діяльності. Дитина прагне не просто наслідувати дії дорослого, а бути

активним учасником творчого процесу. Використання ізотерапевтичних технік сприяє розвитку наочно-образного та словесно-логічного мислення, в ході такої діяльності також активізується комунікативна діяльність дитини [4].

Нетрадиційні техніки ізотерапії здійснюють позитивний вплив на емоційно-вольову сферу дітей з загальним недорозвитком мовлення, адже в ході занять створюється відкрита, невимушена атмосфера, де дитина не боїться допустити помилки, не намагається орієнтуватися на певний зразок, для неї створюється ситуація успіху. Діти можуть проявити свою самостійність, ініціативність, така діяльність є доступною для всіх дітей. Формується емоційно-позитивне ставлення до зображувальної діяльності, що є важливою умовою розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного віку.

**Висновки.** Таким чином, використання ізотерапевтичних технік має позитивний вплив на всі сфери психічного розвитку особистості дошкільника. Завдяки залученню дитини до процесу творчої діяльності відбувається розвиток психічних процесів. Робота з різноманітними нетрадиційними матеріалами спонукає дитину до проявів самостійності, ініціативності, творчості, що є запорукою розвитку її пізнавальної активності. Водночас, за допомогою технік ізотерапії здійснюється позитивний вплив на психоемоційний стан дитини, що сприяє гармонійному розвитку її особистості в цілому.

### Список використаних джерел

1. Авраменко Н. Використання нетрадиційних технік ізотерапії як засобів корекційної роботи з дошкільниками з загальним недорозвиненням мовлення / Н. Авраменко // Студентський науковий вісник. – Випуск 23. Частина 1. – Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2020. – С.3-5.
2. Березка С. В. Особливості застосування арт-терапії в роботі з дошкільниками з порушенням інтелекту / С. В. Березка // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2018. – Т.2. – С.208-213.
3. Белова О. Б. Особливості розвитку когнітивних процесів та емоційно-вольової сфери у молодших школярів з помірною розумовою відсталістю / О. Б. Белова // Актуальні питання корекційної освіти. – 2012. – Вип. 3. – С. 297-305. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/арко\\_2012\\_3\\_38](http://nbuv.gov.ua/UJRN/арко_2012_3_38) (дата звернення: 15.03.2021).
4. Гладуш В.А. Шляхи вдосконалення професійної підготовки логопедів в Україні (1960-ті рр.) / В. А. Гладуш // Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології / науковий журнал СумДПУ ім. А. С. Макаренка. – Суми, 2014. – № 1

[https://pedscience.sspu.sumy.ua/jornal/jornal\\_2014\\_1/html5forpc.html?page=0](https://pedscience.sspu.sumy.ua/jornal/jornal_2014_1/html5forpc.html?page=0)

5. Дермельова В. Ю. Ізотерапія в навчально-виховному логокорекційному процесі осіб із загальним недорозвитком мовлення / В. Ю. Дермельова // Актуальні проблеми корекційної педагогіки, психології та реабілітації: матеріали І Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (14.02.2017 року, м. Суми). – Суми: ФОП Цьома С.П., 2017. – С.51-53.
6. Дичок Т., Глеваська С. Розвиток комунікативної сфери дітей із загальним недорозвитком мовлення за допомогою пісочної анімації / Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Корекційна педагогіка і психологія – Вип. 8 // Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006, 2017 – С.30-34.
7. Квітка Н. О. Арт-терапевтичні технології як засіб корекційно-розвиткового впливу / Н. О. Квітка. – URL:<http://surl.li/nyrf> (дата звернення: 17.03.2021)
8. Рібцун Ю. В. Дошкільнятко: корекційно-розвивальна та навчально-виховна робота з дітьми з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення: навч.-метод. посіб. / Ю. В. Рібцун. – К., 2014. – 238 с.
9. Сабат Н. І., Вінтоник Н. В. Характеристика пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку / Н. І. Сабат, Н. В. Вінтоник // Інноваційна педагогіка. – Вип.17. – 2019 – С. 172-176.
10. Трофименко Л. І. Особливості розвитку особистості дошкільників з мовленнєвими порушеннями / Л. І. Трофименко. – URL: <http://lib.iitta.gov.ua/>.pdf (дата звернення: 15.03.2021)

*Матеріали подані в авторській редакції*